

AJUNTAMENT DE TORELLÓ

MT ARXIU MUNICIPAL
DE TORELLÓ

ARXIU MUNICIPAL DE TORELLÓ

FONS AJUNTAMENT DE TORELLÓ

1. ÀREA D'IDENTIFICACIÓ

- **Codi de referència:** CAT AMT 101
- **Nivell de descripció:** Fons
- **Títol:** Ajuntament de Torelló
- **Dates:** 1750 -2010 (documentació molt esparsa entre 1700 i 1800)
- **Volum i suport:** 695 metres lineals, paper

2. ÀREA DE CONTEXT

- **Nom del(s) productor(s):** Ajuntament de Torelló
- **Història del(s) productor(s):**

El primer document escrit que cita Torelló correspon a l'any 881 dC, on s'anomena la jurisdicció del Castell de Torelló i l'església de Sant Feliu que comprenia, en un principi, les poblacions actuals de Torelló, Sant Vicenç de Torelló, Sant Pere de Torelló i Saderra.

La primitiva vila de Torelló va néixer entorn a la sagrera de l'església de Sant Feliu i fou la capital del terme del Castell de Torelló. D'origen, el Castell de Torelló pertanyia al Casal dels comtes de Barcelona que l'enfeudaren a diferents senyors, però durant més de 6 segles s'incorporà a diferents cases, d'entre les quals destaquen la dels Montcada i els Cabrera. Com a nucli central del terme, Torelló posseïa la Batllia que era el lloc on es resolien els casos de justícia social i administrativa i també l'Església. El batlle era l'autoritat local que existia al mateix temps que el castlà, però amb el temps va acabar per assumir les atribucions d'aquest darrer. Tenia com a funció principal la recollida dels tributs senyorials, l'assistència i firma en nom del senyor jurisdiccional en les vendes i l'administració de justícia.

La primera forma d'administració comunal va ser el Consell de la Universitat. Com s'ha comentat, el batlle exercia l'autoritat del senyor jurisdiccional i n'administrava els seus tributs, però era el Consell de la Universitat qui actuava en els afers relatius a la col·lectivitat considerant-se, d'aquesta manera, com una primera manifestació de govern municipal. Una primera manifestació que sens

dubte va sortir molt reforçada per la progressiva desaparició del feudalisme a finals dels S.XV.

L'antic Consell de la Universitat va passar a denominar-se Consell Municipal a resultes d'una reducció en el nombre de consellers; van passar a ser 24 prohoms escollits indistintament de les tres parròquies del terme per insaculació. A banda dels consellers, existien els Jurats que també formaven part del "govern municipal" d'aquests anys. Se n'escollien tres cada any i la seva funció es centrava en el control i l'execució de les talles i tributs, així com, la garantia del compliment dels acords dictats pel consell. A mitjans del S.XVII es va produir la separació dels termes de Sant Pere i Sant Vicenç, que van passar a organitzar els seus propis Consells independents.

La dissolució del Consell de Cent l'any 1714 va suposar la desaparició dels consells comunals constituïts per jurats i consellers i la seva progressiva substitució pels ajuntaments formats per regidors i encapçalats per l'alcalde. Però el naixement oficial de l'ajuntament com a tal caldria situar-lo a principis del S.XIX. El 1812, en plena onada de liberalisme, les Corts de Cadis van promulgar la primera constitució espanyola que va tenir els seus efectes en la transformació del règim local. A Torelló, l'impacte de la reforma liberal suposà la fi de l'intervencionisme de la Casa Cabrera en el govern local i el canvi de denominació de l'ajuntament a "ajuntament constitucional"; fou el naixement de l'Ajuntament de Torelló contemporani. Tanmateix, fou un període de successius canvis en l'organització municipal fruit del curs de les variacions polítiques del moment. A tall general, en menor o major amplitud de les seves funcions, la figura de l'Alcalde estava al capdavant del govern municipal format per una assemblea de regidors. Segons el moment, l'elecció dels representants requeia a mans del rei o d'altres autoritats externes al municipi, així com, a través de sufragi censatari. Pel que fa a les funcions de l'ajuntament també eren disperses, en funció de l'ampliació o reducció del seu marc d'actuació, segons la legislació canviant del moment. Aquesta disparitat de canvis, responien a les constants reformes de la legislació que regulava el règim local durant tot el S.XIX i inicis del S.XX. Entre d'altres cal ressaltar

la Llei 3 de febrer de 1823; la Llei 8 de gener de 1845; i la Nova Llei Municipal 20 d'agost 1870.

A Torelló, s'entrà en un període d'increment de la funció pública de l'ajuntament motivat per les noves competències que la reforma al règim local atorgava als municipis, així com, per la pressió d'un fort creixement demogràfic. L'ajuntament va haver d'ampliar les seves funcions i s'abocà en la reforma urbana i les obres d'infraestructura amb uns recursos econòmics a la baixa. A nivell organitzatiu l'ajuntament també s'adaptà a les noves competències amb la creació de tres comissions: la d'administració i comptabilitat; la de policia urbana i moral; i la de govern.

El S.XX l'evolució i regulació de les competències del règim local i l'organització dels ajuntaments ve marcada per l'aprovació de l'*Estatuto Municipal* del 8 de març de 1924 i la proclamació de la Segona República l'any 1931. Tanmateix, amb la fi de la guerra civil i l'establiment del règim franquista, les petites cotes d'autogovern assolides pels ajuntaments van quedar estroncades. L'alcalde i els regidors van passar a ser escollits de manera arbitrària pel Govern Civil i considerats com simples agents del govern en el territori. No fou fins el 1979, amb la recuperació de la democràcia que es pot parlar del naixement dels ajuntaments democràtics. Gràcies al Reial Decret 561/1979 de 16 de març, dictat per a desenvolupar la Llei 39/1978, de 17 de juliol, sobre eleccions locals, el dia 19 d'abril de 1979 a Torelló es va constituir el primer Ajuntament democràtic.

Pel què fa a la seva ubicació i emplaçament, sembla ser que en els temps primerencs del Consell de la Universitat, els consellers i els jurats es reunien sovint al temple parroquial. No obstant això, aviat apareix el terme "Casa Comuna", referit a la Casa Delmera, lloc de recaptació dels tributs senyorials. La Casa Delmera situada dins la sagrera, a tocar de l'església, fou enderrocada al 1865 a causa del seu mal estat i l'obstacle que suposava per al trànsit rodat.

A partir d'aquest moment, l'Ajuntament es va ubicar en un edifici del carrer Sant Feliu, just al davant de l'antiga casa Delmera. A causa del seu mal estat, a principis del S.XX es van realitzar unes importants obres de restauració dirigides

per l'arquitecte Josep Illa Català. El resultat fou l'edifici actual, un edifici pensat ja per a les funcions del moment, amb sala de plens, diferents despatxos i una important balconada que donava a la Plaça Sant Feliu. Malgrat tot, amb l'arribada de la democràcia i l'ampliació de les competències i funcions del règim municipal, l'edifici va començar a quedar-se petit, i part de les dependències i serveis municipals van traslladar-se als baixos de l'edifici de la Promotora a la placeta Jacint Verdaguer. Als anys 90, amb l'adquisició de la Casa de l'Espona, part les oficines municipals van traslladar-se a la casa del carrer Ges d'avall.

- **Història arxivística:**

Es fa difícil poder situar l'any de creació de l'arxiu municipal. El Dr. Fortià Solà en la seva obra "Història de Torelló" (1947) comenta l'estat dels arxius del poble en el moment de confecció del seu treball. Pel què fa a l'arxiu municipal comenta: *"De l'arxiu municipal, més modern, perquè també ho és la corporació que l'ha creat, també he de constatar-ne les malvestats sofertes. Ja es veu ben bé en el fet que després d'un sol manual del S.XVI dedicat a acords conciliaris i eleccions de consellers, s'ha d'anar sobtadament als S.XVIII – XIX, en els quals, sobretot en certes temporades, la documentació ja és abundant. Privilegis municipals, que en els temps de llur vigència eren curosament custodiats, junt amb altres documents, en una arca de fusta tancada amb distintes claus, i tot el que constituïa el fonament legal del cos conciliar s'ha de dir desaparegut, i ni el mateix Parassols res no en degué veure"*.

En temps del Consell de la Universitat no existia l'arxiu com a entitat. Tanmateix, per raó de les activitats dels mateixos membres del Consell i els jurats es produïen diferents documents, relatius a comptes i escriptures, que es custodiaven dins d'una caixa de tres claus. Molt possiblement, al no disposar el Consell d'un edifici concret aquesta capsa amb documents es guardava al mateix temple parroquial.

Amb la instauració dels ajuntaments i l'ampliació de les competències del govern municipal es va introduir la figura del Secretari municipal per a poder donar resposta a aquest increment de la funció pública. Entre moltes de les seves

funcions, el Secretari municipal era l'encarregat de custodiar els documents produïts i rebuts que cada cop més guanyen en número i importància. Per aquest motiu existia una estança de l'edifici de l'Ajuntament al carrer Sant Feliu utilitzada com a dipòsit d'arxiu. Una estança que molt aviat va quedar petita per el progressiu creixement de la documentació i que provocà l'amuntegament d'expedients i papers en espais no adients com el sota escala de l'edifici.

Durant els anys 80 es va traslladar la documentació històrica de l'arxiu al primer pis de l'antic edifici del Sindicat al carrer Rocaprevera número 30. Aquest espai estava distribuït en dues habitacions; una sala petita amb prestatgeries on s'hi van ubicar els llibres d'actes i una sala més gran on la documentació es trobava apilada sense cap tipus d'ordenació, ni criteri arxivístic. Una situació de descontrol que es va anar allargant, fins al nomenament de la primera arxivera municipal l'any 1988 que aplicà els primers tractaments arxivístics al conjunt del fons. El resultat dels treballs d'aquesta pionera fou la primera organització del conjunt de la documentació, així com, la confecció dels primers instruments de descripció del fons. Amb el trasllat de part de les oficines municipals a la Casa de l'Espona i quedant buit part dels baixos de l'edifici de la Promotora a la Pl. Jacint Verdaguer, s'habilità l'espai per a arxiu. Un espai que amb els anys quedà petit per el volum de la documentació produïda. Una situació que facilità la dispersió del fons en diversos punts i dipòsits municipals que no reunien les condicions òptimes per al control i conservació de la documentació.

El 24 de novembre de 2007, després d'un trasllat provisional a l'antic edifici de Correus, el Servei d'arxiu obria les portes a l'edifici Mas Prat que havia estat objecte d'una llarga actuació de rehabilitació. Un equipament que reunia les condicions òptimes per al desenvolupament de les funcions pròpies de l'arxiu, alhora que suposà una projecció i visibilitat del servei a la ciutadania.

- ***Dades sobre l'ingrés:***

El trasllat del Servei d'Arxiu a l'actual edifici del Mas Prat, a finals del 2007, va suposar un salt qualitatiu en les funcions pròpies del Servei i la gestió dels fons documentals. Fins aquell moment, la documentació de l'Arxiu es trobaven en

situació de dispersió, en diferents punts d'equipaments municipals que no reunien les condicions òptimes per a la seva conservació i gestió. Una situació que afavoria el descontrol en les transferències de documentació de les diferents àrees administratives de l'Ajuntament.

Amb al trasllat al Mas Prat es va iniciar una important tasca d'agrupament de la documentació dispersa que es trobava acumulada sense control en els diferents dipòsits. A partir d'aquest moment, es van començar a introduir els fulls de transferència per a regular i controlar la documentació municipal que ingressa a l'arxiu.

3. ÀREA DE CONTINGUT I ESTRUCTURA

- *Abast i contingut:*

El fons municipal conté tota la documentació produïda i rebuda per l'Ajuntament en l'exercici de les seves funcions al llarg del temps, constituint un testimoni de l'evolució i trajectòria del municipi.

El seu abast cronològic bàsic cal situar-lo entre la segona meitat del S.XVIII i l'actualitat, tot i que les sèries documentals no apareixen d'una manera homogeneïtzada fins al S.XIX. Malgrat l'abast cronològic marcat, el fons conté tres llibres del Consell datats del S.XVI únics testimonis del període en què el Consell comunal format per consellers i jurats regien el terme. Per altra banda, cal ressaltar que del S.XVIII es conserva un volum reduït de documents, de caràcter molt dispers, relatius a l'àmbit de gestió dels recursos econòmics, com és el Cadastre i els comptes d'arbitris.

A partir del S.XIX la documentació que formen el fons municipal ja apareix d'una manera més homogènia. Les sèries documentals que es formen responen al funcionament i organització administrativa de l'Ajuntament al llarg del temps, a la gestió dels seus recursos econòmics i humans i a l'execució de les funcions i competències pròpies i/o delegades.

Les competències de l'administració local han anat evolucionant a cavall de les diferents reformes del règim local. Per aquest motiu existeixen sèries documentals tancades, la documentació de les quals fou produïda per al desenvolupament d'una

funció municipal extingida; és el cas dels expedients de lleves, expedients referents al control de proveïments o expedients relatius a la recaptació de determinats tributs i arbitris desapareguts.

A grans trets, la documentació municipal s'organitza en catorze blocs (grups de sèries) relatius a les diferents competències municipals:

1. *Administració general*
2. *Hisenda*
3. *Proveïments*
4. *Beneficència i Assistència social*
5. *Sanitat*
6. *Obres i Urbanisme*
7. Seguretat Pública
8. Serveis militars
9. Població
10. Eleccions
11. Instrucció pública
12. Cultura
13. Serveis agropecuaris
14. Col·leccions factícies

4. ÀREA DE CONDICIONS D'ACCÉS I ÚS

- ***Condicions d'accés:***

L'accés a la documentació pública és un principi democràtic de tots els ciutadans, reconegut, fomentat i protegit per llei. Malgrat i aquesta legislació, existeixen certes limitacions i especificacions legals que restringeixen aquest accés per motius de protecció de dades de caràcter personal i al dret a la intimitat de les persones.

Tenint en compte aquesta legislació, els documents que integren el fons municipal són d'accés lliure, llevat dels que continguin dades de caràcter personal. En aquest sentit el Servei d'arxiu municipal té la funció de fomentar i garantir el dret

d'accés a la informació pública i la difusió del patrimoni documental, al mateix temps, que ha de vetllar per al dret de protecció de dades i intimitat personal.

5. ÀREA DE CONTROL DE LA DESCRIPCIÓ

- **Autoria i data(es):** G.C.V (juny 2013)

- **Fonts:**
  - ALBAREDA SALVADÓ, Joaquim: *La Vall de Torelló en els segles XVIII i XIX*. Eumo, 1989
  - SOLÀ MORETA, Fortià: *Història de Torelló*. 1945
  - MOLERA i COLTA, Santi. *L'Abans. Recull Gràfic de Torelló (1879-1965)*. Editorial Efadós, 2001.
  - PUJOL BASCO, Ramon: *Història de la postguerra. Torelló 1939-1950*. Torelló 1991
  - BADIA BOIX, Fina: *La casa de la vila de Torelló*. Plecs d'Història I. ADET – Setmanari Torelló, 2002
  - AJUNTAMENT de TORELLÓ: *25 anys d'ajuntament democràtic 25 anys de llibertat i progrés (1979-2004)*. Ajuntament de Torelló, 2004